

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Холов С. С. дар мавзуи «Ниходи Президент ҳамчун унсури асосии ҳокимияти давлатӣ: ташаккул ва рушди он дар низоми сиёсии Тоҷикистони муосир», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ аз рӯйи ихтисоси 5.6.2 - «Ниходҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ» пешниҳод шудааст

Бояд қайд намуд, ки дар шароити муосир таҳқиқи ниҳодҳои сиёсӣ, хусусиятҳои ташаккул ва фаъолияти онҳо яке аз самтҳои афзалиятноки илми сиёсатшиносӣ ба ҳисоб меравад. Дар байни ниҳодҳои сиёсӣ мақоми Президент мавқеи махсус дошта, ба ташаккул ва рушди низоми давлатдорӣ, раванди қабули қарорҳои сиёсӣ, ҳамоҳангсозии фаъолияти мақомоти ҳокимият ва таъмини суботи ҷомеа таъсири бевосита мерасонад. Аз ин лиҳоз, мубрамаияти мавзуи кори диссертатсионии Холов С.С. возеҳу равшан ба назар мерасад.

Таҷрибаи давлатдории Тоҷикистони соҳибистиклол нишон медиҳад, ки ниҳоди Президент дар марҳилаҳои ҳассоси рушди кишвар, махсусан дар барқарор намудани сохти конституционӣ, ноил шудан ба сулҳу ваҳдати миллӣ, таҳкими истиқлолияти давлатӣ ва таъмини суботи сиёсӣ нақши назаррас бозидааст. Бинобар ин, таҳлили илмии ҷойгоҳ ва фаъолияти ин ниҳод барои муайян намудани қонуниятҳои рушди низоми сиёсии Тоҷикистон аҳамияти хосса дорад.

Аз мазмуни автореферат бармеояд, ки муаллиф доираи васеи масъалаҳои назариявӣ ва амалиро мавриди омӯзиш қарор додааст. Дар маркази таҳқиқот ниҳоди Президент ҳамчун унсури асосии ҳокимияти давлатӣ, хусусиятҳои ташаккул ва рушди он дар низоми сиёсии Тоҷикистони муосир қарор дорад. Предмети таҳқиқот механизмҳои фаъолияти ниҳоди Президент, нақши сиёсӣ ва амниятии он, инчунин мақоми Президент ҳамчун кафили суботи сиёсӣ ва амнияти миллӣ мебошад.

Мақсади таҳқиқот аз таҳлили ҳамаҷонибаи хусусиятҳои ташаккул, марҳилаҳои рушд ва самтҳои фаъолияти ниҳоди президентӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат аст. Муаллиф барои амалӣ намудани ин мақсад вазифаҳои мушаххас муайян кардааст. Омӯзиши назарияҳои классикӣ ва муосир, муайян намудани заминаҳои таърихӣ ва сиёсии ташаккули ниҳоди Президент, таҳлили мақоми он дар низоми тақсмоти ҳокимият, арзёбии нақши Президент дар таъмини суботи сиёсӣ ва амнияти миллӣ аз ҷумлаи вазифаҳои муҳими таҳқиқот мебошанд.

Ҷанбаи мусбати кор дар он аст, ки масъалаи ниҳоди Президент дар алоқамандӣ бо равандҳои ташаккули давлатдории навини Тоҷикистон таҳқиқ

шудааст. Муаллиф таъсиси ин ниҳодро аз шароити мушаххаси таърихӣ ва сиёсии кишвар чудо накарда, онро дар робита бо равандҳои соҳибистиклолӣ, бухрони сиёсии солҳои аввали истиқлолият, сулҳофаринӣ, ваҳдати миллӣ ва барқарорсозии ғайолияти мақомоти давлатӣ баррасӣ менамояд. Чунин равиш барои муайян намудани хусусиятҳои модели президентии Тоҷикистон заминаи мусоид фароҳам овардааст.

Асоси назариявӣ ва методологии таҳқиқотро назарияҳои классикӣ ва муосири ҳокимияти сиёсӣ, институтҳои сиёсӣ, таъзияи ҳокимият, легитимияти сиёсӣ ва идоракунии давлатӣ ташкил медиҳанд. Муаллиф аз усулҳои таърихӣ, муқоисавӣ, институтсионалӣ ва системавӣ истифода намудааст. Истифодаи маҷмуии усулҳои мазкур барои таҳлили ҳамаҷонибаи мавзӯ ва асоснок намудани хулосаҳои илмӣ мусоидат кардааст.

Автореферат аз мавҷуд будани заминаи кофӣи сарчашмавии таҳқиқот шаҳодат медиҳад. Дар раванди пажӯҳиш асарҳои муҳаққиқони амрикоӣ, аврупоӣ, рус, олимони давраи шӯравӣ ва пасошӯравӣ, инчунин корҳои муҳаққиқони тоҷик мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд. Дар баробари адабиёти илмӣ, муаллиф аз Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, маводи расмӣ ва дигар сарчашмаҳои дахлдор истифода кардааст.

Муаллиф дараҷаи омӯзиши мавзӯро гурӯҳбандӣ намуда, саҳми мактабҳо ва равияҳои гуногуни илмиро дар ташаккули назарияи ниҳоди президентӣ нишон додааст. Ин гурӯҳбандӣ имкон медиҳад, ки хусусиятҳои равишҳои амрикоӣ, аврупоӣ, русӣ ва тоҷикии омӯзиши ниҳоди Президент муайян карда шаванд. Дар баробари ин, муаллиф масъалаҳоеро ошкор намудааст, ки то имрӯз ба таври маҷмӯӣ ва махсус дар доираи илми сиёсатшиносии Тоҷикистон таҳқиқ нашудаанд.

Навгони илмӣи таҳқиқот, пеш аз ҳама, дар таҳлили маҷмуии ниҳоди Президент дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ифода меёбад. Дар диссертатсия марҳилаҳои таърихӣи ташаккул ва рушди ин ниҳод муайян шуда, хусусиятҳои сиёсӣ ва институтсионалии ғайолияти он мавриди арзёбӣ қарор гирифтаанд. Муаллиф кӯшиш кардааст, ки мақом ва нақши Президентро на танҳо дар доираи меъёрҳои конститутсионӣ, балки аз нуқтаи назари таъсири воқеии он ба равандҳои сиёсӣ ва рушди давлатдорӣ баррасӣ намояд.

Дар автореферат нақши Президент дар низомӣи тақсимои ҳокимият таҳлил гардидааст. Муаллиф ба хулосае меояд, ки Президент дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мақоми ҳамоҳангсоз дошта, ғайолияти мақомоти қонунгузор, иҷроия ва дигар сохторҳои давлатиро дар доираи салоҳияти конститутсионӣ ба ҳам пайваست менамояд. Ин мақом ба ниҳоди Президент имкон медиҳад, ки

дар хифзи соҳибхитиёрӣ, тамомияти арзӣ, сохти конститутсионӣ ва таъмини иҷрои ҳадафҳои стратегии кишвар нақши фаъол дошта бошад.

Қойгоҳи Президент дар таъмини суботи сиёсӣ ва амнияти миллӣ яке аз масъалаҳои асосии таҳқиқот мебошад. Муаллиф дуруст кайд мекунад, ки амнияти миллӣ танҳо бо чораҳои ҳарбӣ ва фаъолияти сохторҳои қудратӣ маҳдуд намегардад. Он суботи сиёсӣ, амнияти иқтисодӣ, иҷтимоӣ, иттилоотӣ, экологӣ ва хифзи манфиатҳои миллиро низ фаро мегирад. Дар ин низом Президент ҳамчун субъекти муайянкунандаи самтҳои сиёсати давлатӣ ва ҳамоҳангсозии фаъолияти мақомоти дахлдор баромад мекунад.

Дар таҳқиқот фаъолияти ниҳоди Президент дар татбиқи сиёсати дохилӣ ва хориҷӣ низ мавриди таваҷҷуҳ қарор гирифтааст. Муаллиф робитаи байни суботи дохилӣ, рушди иқтисодию иҷтимоӣ ва таъмини мавқеи устувори Тоҷикистонро дар муносибатҳои байналмилалӣ нишон медиҳад. Ин масъала барои Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар минтақаи дорои таҳдиду хатарҳои гуногуни амниятӣ қарор дорад, аҳаммияти махсус дорад.

Хулосаи муҳими илмӣ таҳқиқот аз он иборат аст, ки модели президентии Тоҷикистон дорои хусусиятҳои ба худ хос мебошад. Ин хусусиятҳо аз таҷрибаи таърихӣ давлатдорӣ, шароити пасоҷангӣ, зарурати барқарор намудани суботи сиёсӣ ва таҳкими ваҳдати миллӣ сарчашма мегиранд. Дар модели мазкур Президент на танҳо роҳбари ҳокимияти иҷроия, балки рамзи ягонагии давлат, ҳамоҳангсозии фаъолияти мақомоти давлатӣ ва ташаббускори ҳадафҳои стратегии кишвар мебошад.

Пешниҳодҳои амалии муаллиф ба таҳкими робитаи давлат ва ҷомеа, баланд бардоштани фарҳанги сиёсӣ ва масъулияти шаҳрвандӣ, рушди ҳамкориҳои байналмилалӣ дар мубориза бо терроризму экстремизм, тақмили амнияти иттилоотӣ ва киберӣ, инчунин истифодаи натиҷаҳои таҳқиқот дар раванди таълим равона шудаанд. Пешниҳодҳои мазкур аҳаммияти муайяни илмӣ ва амалӣ дошта, метавонанд дар тақмили фаъолияти мақомоти давлатӣ ва таҳияи барномаҳои соҳавӣ истифода шаванд.

Натиҷаҳои таҳқиқот дар панҷ қисми илмӣ муаллиф инъикос ёфтаанд. Се мақола дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ду мақола дар маҷмуаи конференсияҳои илмӣ ба таъъ расидаанд. Мавзӯи интишороти муаллиф ба мазмун ва самтҳои асосии диссертатсия мувофиқат мекунад.

Бо вучуди баҳои мусбат ба автореферат, баъзе масъалаҳо хусусияти бахсталаб дошта, шарҳу тавзеҳи иловагиро талаб менамоянд:

1. Муаллиф ниҳоди Президентро омили асосии суботи сиёсӣ арзёбӣ мекунад, аммо нишондиҳандаҳо ва меъёрҳои илмӣ муайян намудани таъсири ин ниҳод ба сатҳи суботи сиёсӣ ба таври кофӣ мушаххас нашудаанд.

2. Таҳлили муқоисавии таҷрибаи Тоҷикистон бо ҷумҳуриҳои президенти ва нимапрезиденти хориҷӣ бештар хусусияти умумӣ дорад. Пешниҳоди муқоисаи мушаххас аз рӯйи меъёрҳои ягона арзиши илмӣ корро афзун мекард.

3. Дар матни автореферат баъзе такрорҳои мазмунӣ ва нуқсонҳои таҳрирӣ ба назар мерасанд, ки онҳоро бояд муаллиф ислоҳ менамуд.

Эродҳои пешниҳодшуда хусусияти мувоҳисавию тавсиявӣ дошта, ба мазмун, наwgонии илмӣ ва натиҷаҳои асосии таҳқиқот таъсири ҷиддӣ намерасонанд.

Аutoreферат мазмуни асосии диссертатсия, сохтори он, натиҷаҳои илмӣ, хулосаҳо ва пешниҳодҳои муаллифро инъикос менамояд. Мавзӯи таҳқиқот ба шиносномаи ихтисоси илмӣ 5.6.2 - «Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ» мутобиқат мекунад.

Ҳамин тариқ, диссертатсияи Холов С. С. дар мавзӯи «Ниҳоди Президент дар низомии сиёсии Тоҷикистони муосир: ташаккул, рушд ва самтҳои асосии фаъолият» кори мустақилона, мукамал ва анҷомёфтаи илмӣ ба ҳисоб рафта, ба талаботи муқарраршуда нисбат ба диссертатсияҳои илмӣ ҷавобгӯ ва муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ аз рӯйи ихтисоси 5.6.2 - «Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ» мебошад.

Муқаррир:

Доктори илмҳои фалсафа, профессори кафедраи
фанҳои ҷомеашиносии МДТ «ДДТТ ба номи
Абӯалӣ ибни Сино»

28.08.2026

Сайдов А.А.

